

Traumatska iskustva kod dece

Vrste traumatskih iskustava kod dece

▶ Prirodne i tehnološke katastrofe različitog obima

- ▶ Zemljotresi, poplave, požari

▶ Nesreće

- ▶ Saobraćajne nesreće
- ▶ Teže telesne povrede

▶ Nasilje (izvan i unutar porodice)

- ▶ Kidnapovanje
- ▶ Napadi na ulicama, provale
- ▶ Masovne traume-koncentracioni logori
- ▶ Prisustvovanje nasilju među roditeljima, ubistvima, silovanjima, samoubistvima

Stresna situacija vs Traumatski doživljaj

- ▶ **INTENZITET**
- ▶ **PRIRODA**
- ▶ Traumatski događaj će kod sve (ili skoro sve) dece koja su mu izložena izazvati patnju
- ▶ **Vrsta reakcija** varira od:
 - ▶ Uzrasta
 - ▶ Prirode traume
 - ▶ Njenog značaja za dete

Postrauumatske reakcije

- ▶ **Neposredne reakcije:**
- ▶ Šok, negiranje, sumnja, neverica, depresivnost
- ▶ **Nakon prvih reakcija** može da nastane puno smirivanje simptoma, postepeno prihvatanje nove situacije i oporavak
- ▶ **Druga mogućnost** je formiranje nekih složenijih reakcije
- ▶ Ukoliko uključuje **opasnost po život** ili prisustvovanje nasilnoj smrti, ranjavanju i sl. Verovatna reakcija je **PTSP**

Postrauumatske reakcije

- ▶ **Odvajanje od bliske osobe:**
- ▶ Anksioznost, uznemirenost, očajanje

- ▶ **Gubitak bliske osobe:**
- ▶ Žalost, tuga

Normalnost ili patologija

- ▶ **Reakcije normalne na nenormalna događanja**
- ▶ Intenzitet reakcije se razlikuje od osobe do osobe
- ▶ Uobičajene reakcije kratko traju
- ▶ Dugoročne reakcije su intenzivne i zahtevaju više emocionalne patnje
- ▶ Zahtevaju stručnu pomoć
- ▶ Npr. **dete koje usled traumatskog iskustva ima oslabljenu koncentraciju, imaće ozbiljnih problema sa učenjem**

PTSP

- ▶ Da bi se dijagnostifikovao moraju da budu prisutni sledeći elementi:
- ▶ Izloženost traumatskom iskustvu (izvan uobičajenog iskustva)
- ▶ Prisustvo nekih od simptoma PTSP
- ▶ Trajanje

PTSP simptomi

- ▶ A. **Neželjenog ponovnog preživljavanja traumatskog događaja** (traumatski snovi, sećanja koja se nameću, repetitivna igra...)
- ▶ B. **Simptomi izbegavanja svega što podseća na traumu** (izbegavanja misli, osećanja vezanih za situaciju, osećanja otuđenosti, smanjenje interesovanja za svakodnevne aktivnosti...)
- ▶ C. **Simptomi povišene budnosti** (teškoće održavanja ili uspostavljanja sna, razdražljivost sa izlivima gneva, hipervigilnost pažnje,

Reakcija i uzrast

- ▶ Predškolska deca (do 6 godina)
- ▶ Deca osnovnoškolske dobi (6-11)
- ▶ Adolescenti (12-16)

Predškolska deca

- ▶ U potpunosti zavisni od roditelja
- ▶ Suočena s opasnošću ona očekuju zaštitu od odraslih
- ▶ Njihovo osećanje bespomoćnosti se povećava
- ▶ Plač, očaj i uznemirenost najčešće reakcije
- ▶ Traženje blizine sa roditeljem
- ▶ U strahu prate svaki roditeljev korak
- ▶ Burno reaguju na odvajanje
- ▶ Spavanje, bude se da provere blizinu roditelja

Predškolska deca

- ▶ Dete koje je tiho i mirno
- ▶ Pružiti priliku da kroz detetu svojstvene načine „komuniciranja“ dete izrazi patnju
- ▶ Privremeni prekid govora, potpuni prekid igranja, odbijanje hrane
- ▶ Noćne more i poremećaji sna
- ▶ Pojavljuju se novi strahovi koji podsećaju na ranije
- ▶ Strahovi od nestvarnih pojava
- ▶ Regresivni oblici ponašanja (sisanje palca, mece, mokrenje u krevet...)

Deca osnovnoškolske dobi

- ▶ Bolje razume značenje onog što se desilo
- ▶ Prerada stresogenog događaja u fantaziji
- ▶ „Šta bi bilo da sam uradio, ili da se desilo drugačije...“
- ▶ Obrada traumatskog događaja kroz detaljnu igru- da pobedi osećaj bespomoćnosti
- ▶ Razvoj osećanja krivice
- ▶ Povećanje vulnerabilnosti
- ▶ Smrt se shvata kao konačna
- ▶ Oznake uzroka smrti još uvek nezrele

Deca osnovnoškolske dobi

- ▶ Napetost, nervoza
- ▶ Muca, grize nokte, hiperaktivno...
- ▶ Izbirljivo u ishrani, premalo jede
- ▶ Psihosomatski simptomi veoma prisutni
- ▶ Ekstremno agresivno i grubo ili pasivno i povučeno

Uobičajena – Repetitivna igra

1. Maštovita igra igra se uvek radi zabave
2. Karakteriše je afektivna distanca
3. Ima hedonistički karakter
4. Redosled igre je dinamičan i igra se u pokretu
5. Karakteriše je spontanost
6. Postoji fleksibilnost uloga u igri
7. Ima smirujući efekat na anksioznost
8. Utiče na međusobno približavanje dece u grupi

1. Repetitivna igra izaziva anksioznost
2. U igri ne postoji afektivna distanca
3. Igra je u osnovi mračna
4. Igra je kompulsivna
5. Stereotipna je i statična
6. Uloge su nefleksibilne
7. Ne postoji mogućnost za rešavanje problema
8. Utiče na međusobno udaljšavanje dece u igri

Adolescenti (12-16)

- ▶ Manje su uplašeni od separacije
- ▶ U procesu su osamostaljivanja
- ▶ Podrška se dobija od vršnjaka
- ▶ Potreban im je pažljivi slušalac
- ▶ Pomoć pri iskazivanju osećanja
- ▶ Prosuđivanje sopstvene aktivnosti u traumatskom događaju
- ▶ „trebalo je da uradim to i to...“
- ▶ Sindrom krivice

Adolescenti

- ▶ Destruktivno ponašanje ili bunt
- ▶ Brza vožnja, zloupotreba alkohola, droga...
- ▶ Antisocijalno ponašanje
- ▶ Vulnerabilnost
- ▶ Fobični strahovi
- ▶ Osnovne postavke o životu uzdrmane
- ▶ Automatsko očekivanje da će da se doživi i proživi starost najednom se gubi
- ▶ Govor tela- psihosomatika
- ▶ Preuzimanje uloge odraslog, prerano završavanje formiranja identiteta